

ДР. ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

РІДНЕ ПИСЬМЕНСТВО

(Що кожний Українець повинен
прочитати з рідного письменства)

Др. В. Сімович

НАКЛАДОМ „ВІСНИКА ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ“

ВІДЕНЬ, 1918

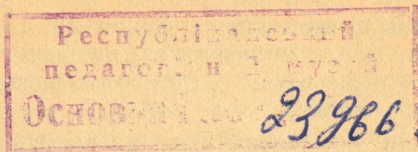
З друкарні Адольфа Гольцгавзена.

Від видавництва.

Щоб прийти в поміч широкому загалови нової української інтелігенції, яка народила ся в процесі національної революції і високого підєму українського культурного життя, при ознайомленню з українською літературою, видаємо отсе окремою книжечкою показчик української літератури, зладжений д-ром В. Сімовичем і вперше видруковий під псевдонімом В. Верниволя в календарі полонених Українців „Розвага“ (Фрайштадт, 1916) під заг. „Що кождий Українець повинен прочитати з рідного письменства“. Показчик сей буде дуже помічним також для учеників середніх шкіл при заняттях над рідним письменством.

Від часу уложення показчика минуло вже два роки, за які зайшло дуже багато змін в нашім національнім життю, особливо в культурній області. За сей час майже ціле книжкове надбанне попередних років розпродано так, що на книжковім ринку мало можна знайти в продажу книжок зазначених в показчику. Хоч в сім часі дуже розвинув ся видавничий рух, про те як раз творів нашого красного письменства видано поновно дуже мало, отже читаючій публиці доведеть ся якийсь час шукати за книжкою по приватних і публичних бібліотеках, а при сім буде дуже помічний сей показчик.

Про ново видані книжки й взагалі про розвиток видавничої і книгарської справи на Україні в 1917 р. є праця д-ра З. Кузеді п. з. „З культурного життя України“ (Зальцвельд, 1918), якою можна послуговатись у вишукуванню новіших видань. Помічним буде в сім ділі також бібліографічний журнал „Книгарь“, який виходить у Києві.

Велике значіння має письменство в життю народу. По нїм не тільки мірять у світі висоту культури народу, бо-ж література се образ духового життя народу, але-ж бо й крім того вона дуже часто вказує народови шляхи, куди йому йти, навчає устами письменників, що робити, щоб добити ся кращої долі, визволення.

Наше письменство відіграло велику роль в розвитку національно-політичної думки на Україні. Звичайно поділяють українське письменство на три доби: стару (до кінця XV в.), середню (до кінця XVIII в.) й нову (від виступу Котляревського по сьогодні), і на се є свої причини. Та скрізь ціле наше письменство, від XI в. по теперішні часи, червоною ниткою тягнеть ся бажання краще владити життя на Україні, оборона її інтересів. Чи з книжки в XI в. балакає старий келійний чернець, чи невідомий поет-патріот у XII в., чи в XVII в. посилає свої гримкі послання з афонської гори затворник Вишенський, чи відважно беронить свої віри український полеміст, чи про турецькі походи співає народня пісня, чи нові письменники промовляють до сердець свого народу простою мовою,— все се робить ся з одного мотиву: з любови до рідної землі. Може не все й не в усіх творах видко се однаково ясно, може нераз треба дошукувати ся його, але-ж ми знаємо, що виховане на ріднім письменстві нове українське покоління створює собі на основі його свій окремий, чисто український національно-політичний світогляд, а далі й виставляє свої національно-політичні домагання.

Ніхто так докладно не зрозумів ваги нашого письменства для нашого національного розвитку, як російське правительство. Цілим рядом указів, починаючи від XVIII в., старало ся воно придушити наше рідне слово, переслідувало народніх кобзарів, обсмішувало прояви нашої національної літератури, а далі зважило ся на найганебнійший вчинок: заборонило в 1876 р. зовсім українське письменство! Але-ж ми мали щастє, що в тих страшних часах наше слово найшло собі захист у Галичині, наша література не завмерла, не замовкли письменники і як прийшов 1905 р. він нас на

полі письменства не застав непідготованими. Були в нас люди, що хоч тайком, але-ж виховали ся на ріднім письменстві, нишком кохали рідне слово, і отсі люди повели літературу на новий шлях розвитку.

Та все-таки російський уряд по часті свого добив ся. Офіційна російська школа, безнастанне заперечування існування української літератури в російській пресі, переслідування за читання українських книжок, понижування серед несвідомого українського суспільства народньої мови, висміювання всього, що хоч трохи пахло українством,— все се загнало наші маси в глухий кут. До того долучило ся багато інших справ: незорганізована донедавна книгарська справа, великі перешкоди, які робив російський уряд при перевозі українських книжок зза кордону, недостача відповідної кольпортажі (продажа книжок з руки), все до купи причинило ся до поширення погляду, що української літератури загалом нема, а як і є, то поважного в ній нічого нема. Наслідок сього був такий, що люди вхопили ся за російську книжку...

Міжтим українська література, головно в останніх часах, розростала ся і зацікавила й чужинців. Багато письменників почато перекладати на інші європейські мови, наше життя зацікавило Європу. І на Україні перед війною справа стала направляти ся, тільки-ж завдяки політичним умовам не встигла направити ся як слід. Загалом читачі не визнавали ся, що саме цікаве в нашім письменстві й що кочче з нього треба собі засвоїти. Дальші рядки мають дати відповідь на се питання. Се видало ся нам потрібним ще й тому, що ми знаємо, що багато з нас захоче закласти собі домашню бібліотеку, а то у своїм селі, чи містечку, чи хочби в місті заведе громадську книгозбірню. От і через те ми постарали ся, щоб наш список був доволі широкий, і по змозі при кожній книжці подавали її ціну*).

Повний огляд ісотрії українського письменства подає твір Сергія Єфремова: „Історія українського письменства“. Сю книжку повинен собі й придбати кожний на власність, бо вона не тільки тим цінна, що в коротких словах одає погляд цілого

*) Ціни за галицькі видання подавали ми в коронах, за інші в карбованцях, але за сі остонні ми не відповідаємо, бо їх ми позбирали з австрійських каталоїв і перекладали корони на карбованці, а через те ціна за ті книжки може уважати ся тільки приближною.

письменства, але ще й тим, що подає на кінці кожного уступу ще й спис книжок, з яких докладнійше можна довідати ся про поодиноких письменників. Вона написана дуже гарною літературною мовою, а до того стиль у ній легкий, кожний зрозуміє її добре. З шкільних підручників, яких уживають по українських середніх школах в Австрії, назвемо книжку Олександра Барвінського: „Огляд української літератури“, Львів, 1910, ц. К 1-50. Се тільки сама історія, а є ще й хрестоматії; от по гімназіях уживають ся того самого автора: 1) „Виїмки з української народної словесности“ (для VI кл. гімназійної), Львів, 1904, ц. К 1-50, 2) „Виїмки з української літератури XIX в.“, ч. I, Львів, 1905, ц. К 3 (для VII кл.), ч. II, Львів, 1903, ц. К 4 (для VIII кл.). Се хрестоматії, вибір з українських письменників, на початку є й літературні огляди. По вчительських семінаріях учать з такої книжки Барвінського: „Вибір з української літератури“ для III і IV рр. учительської семінарії, Львів, 1910, ц. К 4. Ся книжка навіть трохи придатніша від тих, що їх вживаєть ся по гімназіях тим, що не дуже входить у подробиці та ще й містить у собі виїмки з старого й середнього українського письменства. Тільки-ж у Ол. Барвінського характеристики письменників не все вірні. Так і видно, що йому більш подобають ся ті, що підходять до його політичного світогляду, а деяким письменникам, як от: Драгоманову, Франкови автор робить просто кривду. Та й у його хрестоматії познаходили місце такі письменники, про яких досить сказати кілька слів (В. Барвінський), а нема таких навіть, як Франко. Та, не зважаючи на ті хиби, з книжкою варто познайомити ся.

Про старе письменство до кінця XIV в. інформує нас книжечка Богдана Лецкого: „Начерк історії української літератури“ (Галицька Накладня Оренштайна, Коломия), 2 частини. Перебіг розвитку історії цілого письменства подає розвідка Івана Франка: „Южно-русская литература“ в Енциклопедическомъ Словарѣ Брокгауза-Эфрона. Сей самий автор написав досить широку книжку п. заг. „Нарис історії української літератури до 1890 р.“, Львів, 1890, ц. К 4. Та не всі частини сього нарису однаково придатні для читача. Головно те, що Франко пише про 60 рр. має характер більше споминів, автор вдоволяєть ся тільки вичислюваннем творів і поодиноких літературних явищ. Зате йогож нарис про письменство по 1890 р. п. з. „Молода Україна“ (Львів, 1910, ц. К 2) дуже цікаві й книжка дуже гарна. Про старе

й середнє письменство найдете дуже гарні нариси у великій „Історії України“ проф. М. Грушевського у томі III (старє) й VI (середнє). Про найновіше наше письменство докладно говорить Олександр Грушевський у творі „Зі сучасної української літератури“, нариси й характеристики, Київ, 1909, ц. 80 коп. Розуміть ся, що єї книжки найбільш підхожі, подають закруглений образ або цілої історії українського письменства або якоїсь її частини. Поза тими творами є ще багато спеціальних праць, присвячених поодиноким добам нашого письменства або поодиноким письменникам, але ми їх поминаємо. З авторів, що писали огляди українського письменства по російськи, назвемо: Петрова Н. І.: „Очерки изъ истории украинской литературы XVII и XVIII ст.“, Київ, 1911, ціна 3 карб. і „Очерки изъ истории украинской литературы XIX ст.“ Київ, 1884 р., 2·50 карб. На сей останній твір появилася чудова рецензія професора Дашкевича, яка й виросла у велику працю п. з. „Отзывъ о сочиненіи Петрова“ і т. д. Сей твір до сьогодні одинока справді наукова історія нашого письменства.

На території України з недостачі своїх шкіл довго не було окремих українських хрестоматій. Аж у 1902 р. видавництво „Вік“ з нагоди століття появи Енеїди Котляревського зладило антологію (вибір) з українських письменників і видало її в Києві в трьох томах п. з. „Вік“ (1798—1898), 1902, ц. 5 карб. Том I (діждав ся другого видання) містить у собі поетичні твори від Котляревського аж до 1900 р., т. II і III мають в собі прозові твори. Ся антологія, яка крім портретів поміщує коротенькі огляди життя й діяльності письменників, та й ще списє праць про них, заступала донедавна Українцям шкільні підручники. Згадати ще треба „Українську Музу“, збірник поетичних творів українських поетів від Котляревського до наших днів, Київ, 1909, ц. 2 карб., та „Акорди“, антологія української лірики від смерті Тараса Шевченка, Львів, 1903, ц. К 7·50. З декляматорів поручаємо збірник „Досвітні Огні“, збірка поезії й прози до читання й деклямації, Київ, 1908, ц. 1·50 карб. і „Розвага“, т. I і II, Київ, 1906 і 1908, ц. I т. 1·50 карб., II т. 1 карб.

Повним виданням творів старших письменників від Котляревського зайняло ся львівське товариство „Просвіта“, яке досі видало твори Котляревського, Гулака-Артемовського, Гребінки, Квітки-Основ'яненка, Маркіяна Шашкевича, Головацького, Миколи Устияновича, Метлинського, Костомарова, Шевченка, Куліша, Глібова, Володимира Шашкевича, Клим-

ковича, Олекси Стороженка, Руданського, Воробкевича. Видання називається „Руська (українська) письменність“. Воно дуже дешево. Кожний том обіймає пересічно поверх 500 сторін друку й коштує всього-на-всього у гіршій оправі К 1-60 (поверх 60 коп.), у лїпшій—К 2 (80 коп.).

Таке саме завдання поставило собі київське видавництво „Вік“, яке досі видало твори Котляревського, Гребінки, Марка Вовчка, Мирного, Руданського, Глібова, Свидницького, дещо з Франка, Бордуляка, Марковича і инш. І сї видання дешеві й навіть лїпші, бо кожна книжка має на початку велику передмову.

На велику увагу заслуговує видавництво „Українська Видавнича Спїлка“, яке також видає твори українських письменників: Ів. Франка, Кобринської, Ковалева, М. Кобилянської, Коцюбинського, Маковея, Мартовича, В. Стефаника, Лесї Українки, Стороженка, Марка-Вовчка, Панаса Мирного і ин.

Незвичайно чепурні й гарні видання видавництва „Дзвін“ у Києві, де виходять твори В. Винниченка, Лесї Українки, Вороного.

Є ще инші видавництва, напр. „Череповського“ у Києві (виходять твори Нечуя-Левицького), „Лан“, „Криниця“, „Час“, видання „Товариства прихильників української науки, штуки й літератури“; у Галичині відоме ще видавництво „Загальна Бібліотека“, що виходить у Коломиї заходом Я. Оренштайна (Галицька Накладня) й досі видало багато творів українських письменників по досить доступній ціні. Крім них є ще кілька инших: „Новїтня Бібліотека“, Львів, „Молода Муза“, Львів і т. ин.

З старого нашого письменства кожний повинен прочитати поему „Пісня про поход Ігоря Святославича“ в перекладї Василя Щурата (Львів, 1907, ц. К 1). Крім того ся поема вийшла вже під час війни заходом „Української Культурної Ради“ у Відні в перекладах рїзних авторів (Т. Шевченка, М. Максимовича, С. Руданського, П. Мирного, В. Щурата й Б. Лепкого). Се видання дуже чепурне й гарне (кирилицею) й має на початку гарну передмову про саму поему. З сїєї поеми можна багато довідати ся про колишнє наше життєбуттє, а до того вона сама дуже гарна. Решта з старого й середнього письменства нам по бїльшій частинї недоступна через те, що й мова незрозумїла (в старім пись-

менстві вона церковно-славянська, в середнім—мішана), і сам зміст не дуже принадний. Але-ж усе-таки познайомити ся з ним треба, бодай у виїмках. Задля того поручаємо шкільний підручник, що його вживають в українських гімназіях Австрії: Др. Михайло Пачовський: „Виїмки з українського письменства від XI до XVIII ст.“, Львів, 1911 р., ц. К 1-50. Читаючи сі виїмки, треба кирильські букви вимовляти зукраїнська, а не зросійська так, як читало ся в нас доти, доки Росія не забрала України, й як ще читаєть ся й досі по церквах у Галичині й на Буковині, отже: ѣ як і або і (не як є), восьмеричне и як и, (а не як і, отже на и є два знаки, бо й ери читаєть ся як и), е треба вимовляти твердо, а не як є і т. ин.

Але-ж не тільки з творів старих письменників можна довідати ся про колишнє духове життє наших предків. У допомогу нам стає крім історії („Ілюстровану Історію України“ проф. М. Грушевського, Київ, 1917, повинен не тільки кожен прочитати, але й мати в себе вдома) ще й народня словесність, і то історичні пісні, казки, перекази і т. ин., бо-ж їх складали невідомі творці в тім часі, коли відбували ся давні події, вони були очевидцями тих подій, про які склали твори. Але-ж тому, що ті твори не були списані, а переходили від покоління до покоління, справжні їх слова (текст) дуже переплутували ся, і аж треба було учених, щоб з тих творів вигрібати хоч приближну правду.

Український народ дуже багатий історичними народніми піснями й переказами. Нема такої події в нашій історії, про яку не було-б співанок. Сі пісні мають дуже велику літературну вартість, вони виявляють високу культуру нашого народу, тому кождий Українець повинен їх прочитати. Найкраще виданне сих пісень ураз з поясненнями й історичними помітками се В. Антоновича й М. Драгоманова: „Историческія пѣсни малорусскаго народа съ объясненіями“, т. I і II, Київ, 1874—75, ц. 2-30 карб. за обидва томи. Продовженням сієї праці являєть ся твір М. Драгоманова: „Політичні пісні українського народу XVIII—XIX ст.“, ч. I і II, Женева, 1883, ц. К 7-50 і „Нові українські пісні про громадські справи“, Женева, 1881, ц. К 3-50. Є ще багато инших збірників народніх пісень, але всіх їх прочитати не сила.

Крім того з творів нових письменників XIX в., які старали ся відтворити в своїх писаннях давнину, можна багато дечого довідати ся про життє наших предків. Се т. зв. історичні поеми, історичні повісті, історичні драми і т. ин.

Кожний з нас повинен знати оті історичні твори нашого нового гарного письменства. Письменники, заки забирали ся писати сі історичні повісти, драми і т. ин., мусіли докладно познайомити ся з історичними джерелами, мусіли вживати ся в ті часи, про які писали; люди, про яких вони говорять у своїх писаннях, коли їх навіть і не було в історії, ті люди замальовані письменниками такими, якими мусіли-б бути, колиб вони були жили на світі.

1. З княжих часів. Ів. Франко: Сон князя Святослава, драма в п'ятих діях, Львів, 1895, ц. 80 сот.; Корнило Устиянович: Ярополк, трагедія в шістьох діях (Виїмки Барвінського, ч. II); Ів. Франко: Захар Беркут, повість, образ громадського життя Карпатської Русі в XIII в., Львів, 1902, ц. К 1 60; В. Щурат: Історичні пісні, Львів, 1907, ц. К 1; М. Вороний: Євшан зілля, поема (У. М.*), стор. 848); А. Могильницький: Скит Манявський, поема (Р. П., III, 2, стор. 456, Львів, 1913).

2. З литовсько-польських часів незвичайно цікава книжка Ореста Левицького: Волинські оповідання, Київ, 1914, ц. 90 коп.

3. З козацьких часів. а) бої з Турками: Б. Грінченко: Ясні зорі, драма на п'ять дій, Київ, ц. 30 к.; П. Куліш: Байда, князь Вишневецький, драма на п'ять дій; М. Старицький: Маруся Богуславка, драма на п'ять дій, Київ, 1899; С. Воробкевич: Турецькі бранці, оповідання; його поеми: Мурашка, Скалозуб (Р. П., т. XII, ч. I, стор. 241—261; ч. II, стор. 5—24); Т. Шевченко: Поеми: Іван Підкова, Гамалія; П. Куліш: Сагайдачний, драма на 5 дій; О. Маковей: Ярошенко, повість, Львів, 1905, ц. К 3 60; б) бої з Поляками: поеми П. Куліша: Солониця, Кумейки, Дунайська дума, Настуся, Великі проводи (Р. П., VI, 1); Т. Шевченко: Тарасова ніч, поема; М. Гоголь: Тарас Бульба, переклад Садовського, Київ, 1910, ціна 30 коп. або переклад Уманця, Одеса, ц. 50 коп.; М. Костомарів: Переяславська ніч, драма (Р. П., т. 4); Б. Грінченко: Степовий гість, драма; О. Стороженко: Марко проклятий, повість, Львів, 1903, ц. К 1 40; П. Куліш: Царь Наливай, драма на п'ять дій; М. Старицький: Облога Буші, повість, Львів, ц. 40 сот.; його-ж: Остання ніч, драма на дві дії.

*) Скорочення: У. М.—Українська Муза; Р. П.—Руська Письменність.

3. З гетьманських часів. М. Старицький: Богдан Хмельницький, драма на п'ять дій; Перед бурєю, історичний роман (по російськи) з часів Хмельницького, Київ, 1899, ц. 2 карб.; Ів. Нечуй-Левицький: Гетьман Іван Виговський, історична повість, Львів, 1900, ц. К 2'40; В диму та полумі, драма; П. Куліш: Чорна Рада, найкраща українська історична повість-хроніка з 1663 р., Одеса, 1900, ц. 50 коп., з ілюстраціями 2 карб., Г. Н. Коломия, ц. К 1'80; Д. Мордовець: Дві долі, Львів, 1898, ц. К 2; М. Костомарів: Чернигівка (розмови по українськи, а що від себе автор каже—по російськи) у перекладі М. Грінченкової, Київ, 1908, ц. 40 коп.; Старицька-Черняхівська: Гетьман Дорошенко, песа на п'ять дій, Київ, 1912, ц. 50 коп.; В. Пачовський, Сонце руїни, трагедія, Жовква-Київ, ц. К 3'50; Б. Грінченко: Серед бурі, драма на п'ять дій, Львів, 1899, ц. 70 сот.; І. Тобілевич: Гандзя (Драми, т. V); С. Руданський, поеми: Мазепа, Скоропада, Полуботок, Велямін, Апостол, Мінїх (Р. П., IX, 2, стор. 62—128).

4. Гайдамаччина. Т. Шевченко: Гайдамаки; І. Тобілевич: Сава Чалий, драма на п'ять дій (Драми й комедії, т. VII).

5. Запорожжє. Стороженко: Оповідання столітнього діда Коржа, Кіндрат Бубненко-Швидкий (Р. П., т. 8).

З нового письменства, почавши від Котляревського повинен кождий прочитати отєї твори:

І. Котляревського, Полтавця, родоначальника нової української літератури (1769—1838): „Енеїда“ й „Наталка Полтавка“. Найкраще видання „Віку“ п. з. „Твори І. Котляревського“, під ред. С. Єфремова, з малюнками, Київ; обовязково треба прочитати вступ, стор. I—XXX. Є ще й видання львівської „Просвіти“ (Р. П., т. I, Львів, 1908); тамже крім творів Котляревського містять ся ще й твори П. Гулака-Артемовського й Е. Гребінки. Читаючи „Енеїду“, треба мати на увазі, що се травестія — перебірка поважного твору латинського письменника на смішний лад, тому вона й „перелицьована“, але ж за „смішним“ можна дочитати ся дуже багато поважних річей і заміток про наше життя в XVIII в. Звертаємо увагу передусім на III частину „Енеїди“, на „Пекло“.

З Гулака-Артемовського (1790—1866), що звернув увагу на відносини між панами й кріпаками, кождий повинен знати сатири: „Пан та Собака“ враз з Суплікою до

Грицька Основяненка, „Солопій та Хивря“, „Тюхтій та Чванько“, „Децо про Гараська“, з переспівів „Рибалка“.

З Е. Гребінки (1812—1848) треба прочитати всі його „Приказки“ тому, що вони дають нам сякий-такій образ відносин на Україні. Не завадило-б познайомити ся з передмовою до „Ластівки“: „Так собі до земляків“, бо там і мова гарна, й малюєть ся відносини тодішніх Українців до рідного слова.

Ще є такі видання сих обох авторів: Артемовський Гулак: Сочиненія, Київ, 1888, ц. 25 коп.; Е. Гребінка: Українські твори з передмовою Єфремова, Київ 1906, ц. 25 к.

Г. Квітку-Основяненка (1778—1842), першого українського повістяра, не завадило б прочитати цілого. Кращі видання такі: Малоросійськія повѣсти и рассказы, т. I—II, Харків, 1899, ц. 2 карб., дешевше київське видання 1905, ц. 90 коп., львівське видання Р. П. обіймає 2 томи 1904—5. Хто-б не встиг прочитати цілого Квітку, повинен познайомити ся хоч з такими повістями: з сатирою „Салдацький патрет“, відповідь російським критикам (нарізно: Одеса, 1906, ц. 15 коп.), „Маруся“ (львівське видання 1911, ц. 50 сот.), „Козир-дівка“, про непорядки в судівництві (Харків, 1887, ц. 12 коп.), „Сердешна Оксана“, про постої Москалів (Київ, 1907, ц. 10 коп.), „Перекотиполе“, про деморалізацію з міста (Харків, 1887, ц. 10 к.), „Божі діти“ (Харків, 1887, ц. 10 к.), „Щира любов“ (Харків, 1897, ц. 10 коп.). Драматичних творів Квітки можна й не читати. Повне їх видання вийшло у Києві 1910 р. н. з. „Драматичні твори“, ц. 40 коп. Якби хто наскочив на „Листи до любезних земляків“ (та й так у повістях велике говінне перед сивльними сього світа!) і йому стало неясно, як се так, що письменник, який перший у Європі вивів селянина в повісти, висловлює такі непоступові думки, на се дістане відповідь у Єфремова: „Історія українського письменства“, стор. 230—231 і 242. На сій останній сторінці вияснюєть ся, чому деякі письменники так зв. харківського кружка годили любов до рідного народу з російським патріотизмом (Квітка, Гулак, Метлинський, Кореун).

З інших письменників т. зв. харківської громади доволі прочитати ті твори, які містять ся по антологіях, напр. у „Віку“, в „Українській Музі“ або в христоматії Ол. Барвінського: Л. Боровиковський („Вік“, I, стор. 30—33); В. Забіла (У. М., стор. 160—174). М. Петренко (У. М. стор. 177—184). О. Афанасєв (Вік, I, стор. 70—76). З А.

Метлинського (1814—1870), повне видання „Просвіти“ (Р. П., IV, Львів, 1906), слід прочитати такі вірші, що характеризують його як поета могил, напр. Степ, Козак, Гайдамака, Чумак, Козак та буря, Козача смерть, Глек, але передусім його чудовий вірш „Смерть бандуриста“ (Він мав вплив на галицького поета Маркіяна Шашкевича). З віршів М. Костомарова (1817—1885) доволі пізнати те, що міститься по анталогіях (На добраніч, Ластівка, Зорі). Зате кожний повинен познайомити ся з дуже важним твором М. Костомарова п. з. „Дві русскія народности“ (в українськiм перекладі, Р. П., т. IV, стор. 412—477).

З галицьких письменників 40 рр. XIX в. доволі прочитати те, що міститься в хрестоматії О. Барвінського (ч. I). Повне видання всіх цих письменників вийшло заходами львівської „Просвіти“ (Р. П., III, 1—2, Львів, 1931). Треба звернути увагу, що тільки одного Маркіяна Шашкевича (1811—1843) може державний Українець читати зовсім легко, (бо у нього і стиль і мова народні — у інших письменників (Я. Головацький, А. Могильницький) дуже багато польських, церковних і російських слів і стиль їх не народній. Але тому нема чого дивувати ся, бо се всі були панотцями й через те в них загіздила ся церковщина. Заки станете читати твори галицьких письменників, треба обовязково переглянути огляд Барвінського або ще краще Бфремова, стор. 323—332.

Само собою зрозуміле, що Т. Шевченка (1814—1861) повинен прочитати кожний цілого. Найліпші видання петербурзькі: впорядкував В. Доманицький (Петербург, 1907, ціна 2 карб.), і видання товариства імени Шевченка (Петербург, 1908, ц. 3 карб.*). Є ще київське видання з 1911 і одеське з 1912, ц. 1.50 карб., але сї видання вже неповні, так само як неповне видання Яковенка (Петербург, 1911, ц. 2 карб.). Зате конче треба прочитати II том „Кобзаря“ видання Яковенка, бо в нiм містять ся життєписні матеріали, дневник

* Найповніша життєпись Шевченка — се поки-що праця О. Кониського: „Т. Шевченко—Грушевський“, критично-біографічний нарис, т. I—II, Львів, 1898, ц. 7 К. Є ще й поодинокі біографічні нариси сього согого автора, які вийшли у Львові. І так є кілька праць про Шевченка, з якими варто познайомити ся, напр. М. Драгоманів: Шевченко, українофіл і соціалізм, Львів, 1906, ц. 2 К.; Ів. Франко: Шевченко героєм польської революційної легенди, Львів, 1901, ц. 40 сот.; Ф. Сірко: Тарас Шевченко й його думки про громадське життя, Львів, 1906, ц. 60 сот.; С. Бфремов: Шевченко, збірка, Київ, 1914, ц. 1 карб.; В. Щурат: 3 життя і творчости Тараса Шевченка, Львів, 1914, ц. 70 сот.; Др. Щурат: Літературні начерки, Львів, 1913, ц. 2 К.; Ст. Смаль-Стоцький: Читання Шевченкових поезій, Львів, 1914, ц. 80 сот.; М. Евшан: Тарас Шевченко, Київ, 1911, ц. 80 коп. і т. ин.

поета, листи й матеріали про арештування Шевченка та його дві російські поеми (переклав на українську мову В. Щурат і видав у Львові, 1914, ц. 1 К). З галицьких видань найліпше видання Романчука, заходом „Просвіти“, в двох томах (Р. П., т. V); жалкувати тільки, що вірші в сім виданню не йдуть за порядком, як поет писав, а по змістови—і се дуже баламутить). Є й ілюстровані видання творів Т. Шевченка (напр. „Гайдамаки“ з малюнками Сластьона, Петербург, 1886, ц. 5 карб.), є видання його творів (під редакцією І. Франка I—II, Львів, ц. по 3 К), є ще й збірник творів, які здебільша заборонені були в царській Росії, п. заг. „Поезії, заборонені в Росії“ (Женева, 1890, ц. 3 К), є також вибір творів Шевченка, гарне видання „Союза визволення України“ у двох частинах („Кобзарь“, ч. I і II, Відень, 1914—1915, ц. 2 К). Повісти, які Шевченко писав по російськи, вийшли в українським перекладі в двох виданнях: у львівським („Кобзарь“, т. III і IV, Львів, 1898, ц. по 3 К) і в київським під заг. „Повісти“ (т. I і II, „Вік“, Київ, 1901, ц. по 40 коп.). Сі повісти треба прочитати тому, що в них містить ся дуже багато з життя самого Шевченка (напр. повість „Художник“, „Музика“). Зокрема дуже радимо прочитати „Дневник“ Шевченка (по українськи в скороченню: Р. П., том V, 2, стор. 361—492).

З письменників-шістьдесятників треба познайомити ся з такими авторами:

Пантелеймон Куліш (1819—1897), одиноке повне видання в шістьох томах львівської „Просвіти“ (Р. П., т. VI, 1—6). Куліша треба прочитати цілого. Більшість його творів має велику вартість (збірник поезій „Досвітки“, Р. П., т. VI, 1, стор. 80—248, повісти й оповідання, головно-ж повість „Чорна Рада“ й оповідання „Орися“, т. V). Але-ж є в нього й таке, що наводить страшну нудьгу, що хочеть ся зараз твір так і кинути геть (поема „Маруся Богуславка“, драми), є багато його віршів („Хуторна поезія“, „Дзвін“), що не виявляють ніякої артистичної вартости, а є звичайною публіцистикою—Куліш зводить підрахунки з своїми політичними противниками, — але прочитати їх треба, бо з них так і бе краса українського вислову, з них можна пізнати, яка багата наша мова, як нею треба володіти, словом навчити ся літературної української мови. Через те ми радили-б дуже всім тим, що хочуть добре знати по українськи, читати ще й переклади Куліша з європейських письменників (Шекспір:

13 драм і комедій, Львів, В. С.*), ціна від 1 К до 1.60 К; Святе письмо, Відень, 1906; Байрон: „Дон Жуан“, Львів, ціна 40 сот., „Чайльд Гарольдова мандрівка“, Львів, 1905, ц. 1.80 К, „Позичена кобза“ й загалом його переспіви (Р. П., т. VI, 3). Щоб зрозуміти сяк-так діяльність Кулішеву та його значіння в письменстві, треба доконечне прочитати відповідні місця в Єфремова, стор. 283—291.

Марко Вовчок (1834—1907), твори видання „Вік“, Київ, 1902, т. I—II, ц. по 50 коп. Є й львівське видання: „Народні оповідання“, т. I—II, Львів, 1903—1904, ц. по 2 К. До сих двох томів долучено ще вибір оповідань, які писані авторкою по російськи, але таких, що зачіпляють українське життя. Се III том оповідань у перекладі Василя Доманицького, Львів, 1904, ц. 3.80 К. Вийшли ще й „Посмертні оповідання“ Марка Вовчка, Київ, 1910, ціна 80 коп., які треба прочитати. Загалом, як хто хоче знати складню (синтаксис) української народньої мови, хто хоче пізнати її простоту й відчути в тій простоті красу, нехай читає Марка Вовчка. Се не тільки співак кріпацького горя, але й великий знавець народньої мови. Недурно сказав Шевченко Тургеневу, як той запитав ся, звідкіля йому навчити ся по українськи: „Читайте Марка Вовчка, він один у нас знає по українськи!“ Марко Вовчок—а власне її спосіб писання—найшов наслідувачів у нас, але з них досить пізнати тільки Ганну Барвінок (Олександру Кулішеву, 1828—1912), оповідання котрої вийшли в Києві, 1902, п. заг. „Оповідання з народніх уст“, ц. 1.80 карб. І в найновіших часах виявив ся вплив сього письменника (Проскурівна, Тесленко), та про се буде далі.

Гарною народньою мовою писані й легким гумором навіяні оповідання Олекси Стороженка (1805—1874), що вийшли у Львові двома виданнями В.С. (Львів, 1901—5, ц. К 2.95) і „Просвіти“ (Р. П., т. VIII).

Леонід Глібов (1827—1893) здобув собі славу своїми байками, які кожний повинен знати, бо се наш Езоп, наш Крилов. Є їх кілька видань, найкраще—видавництва „Лан“ з малюнками, Київ, 1910, ц. 30 коп. Є й повні збірники творів Глібова: київське (Твори, Київ, 1904, ціна 75 коп., видане цінне задля своєї передмови) і львівське (Р. П., т. VII, 1—280). Там же містять ся твори двох Галичан шістьдесятиників: Ксенофонта Климковича й Володимира Шашкевича, які не завадило-б переглянути; познайомити ся з їхньою

*) Видавнича Спілка.

діяльністю можна з христоматії О. Барвінського (Виїмки, т. другий). Цікавий з тої доби галицького життя ще й Хведір Заревич (повість „Хлопська дитина“, Львів, 1901, ц. К 1-80).

З Якова Щоголева (1824—1898) доволі прочитати ті вірші, які містять ся в антологіях (У. М., 217—232, збірники віршів: „Ворекло“, „Слобожанщина“, Харків, 1898, ц. 1 карб.). Те саме відносить ся до Кулика (У. М., 315—320), Володимира Олександрова (У. М., 323—327), Корнила Устияновича (Барвінський, Виїмки, том другий), Сидора Воробкевича (Барвінський, Виїмки, том другий; вибір творів, Р. П., т. XII), Василя Мови (У. М., 305—312). Тільки-ж сього останнього драму „Старе гніздо й молоді птахи“ (Київ, 1908, ц. 80 коп.) радимо перечитати цілу.

Заохочувати читати любленого всіма талановитого автора смішних „Співмówek“ Степана Руданського (1830—1873) нема чого. Збірне видання його творів появило ся у Львові двома накладами: „Наукового Товариства імени Шевченка“ (друге видання в сімох томиках, ціна 12 К) і „Просвіти“ у трох томах (Р. П., т. IX, 1—3).

На жаль мало відомий в нас письменник Наталь Свидницький (1834—1871). Правда, він написав тільки один твір „Люборацьки“ (Київ, 1901, ціна 65 коп.; видання цінне задля передмови Кониського), але з книжкою повинен кождий познайомити ся. Картини бурсацького життя виходять куди краще в Свидницького ніж у російського письменника Помяловського й дають гарний образ помосковщення і польовізації Правобережя.

Невеличкий вклад в українську літературу Данила Мордовця (1830—1905) — його оповідання вийшли в Петербурзі, 1885, ц. 80 коп. і у Львові, 1904, ц. 60 сот. — повинен також кождий з нас знати. Не завадило-б познайомити ся з українською перерібною його повістю „Сагайдачний“ (Київ, 1909, ц. 20 коп.).

З буковинського поета Осипа Федьковича (1834—1888) треба прочитати вірші (найкраще з видань для молодіжї, Львів, 1907, ціна 2 К, бо в нїм містить ся передмова про життє й діяльність поета) і повісти (для державного Українця приступні найкраще у виданню Драгоманова під заг. „Повісті Осипа Юрія Федьковича“ з переднім словом про галицько-руське письменство, Київ, 1876). О. Федькович великий знавць народнього гуцульського побуту (се виявляєть ся в повістях), має дуже гарний вислів, мова в нього дуже багата й тільки зразу робить труднощі,—поет уживає

своїх рідних гуцульських слів і гуцульських форм, — далі вже читач звикає. В повістях нагадує він по трохи Основяненка й Вовчка, які мали на нього вплив. Повне видання його творів видає львівське „Наукове Товариство імени Шевченка“; досі вийшло 4 томи, ц. 16 К.

Велике виховуюче значіння мають деякі повісти О л е к с а н д р а К о н и с ь к о г о (1836—1909), який довгий час гуртував коло себе інтелігентну молодіж державної України. Радимо пізнати його повісти: „Грішники“, роман, Львів, 1895, ц. 1 К, „Юрій Горovenko“, Львів, 1885, ц. 60 сот., „Непримирена“, Львів, 1902, ц. 40 сот., „В гостях добре, дома ліпше“, Львів, 1885, ц. 1 К, „Семен Жук і його родичі“, „Молодий вік Максима Одинця“, Львів, 1902, ц. 2 К. Оповідання О. Кониського вийшли в чотирьох томах в Одесі й у Ялті, вибір з поем у Львові, 1901, ц. 30 сот. Про життя й діяльність Кониського треба прочитати книжечку Ів. Франка, що вийшла у Львові, 1901, ц. 25 сот. Розуміть ся, що сильно допоможе зрозуміти Кониського як письменника те, що пише Єфремов на стор. 313—319.

Щоб бодай зверху пізнати, чим був М и х а й л о Д р а г о м а н о в (1841—1895) для розвитку українського письменства, треба прочитати книжку Павлика: „Драгоманов і його роля в розвитку України“, Львів, 1907, ціна 50 сот., і „М. Драгоманов, його ювілей і смерть“, Львів, 1896, ц. 2 К.*)

З письменників, що розвинули свою діяльність після оголошення указу про заборону українського письменства 1876 р., треба зазнайомити ся з М и х а й л о м С т а р и ц ь к и м (1840—1904), і то головно з віршами: „Поезії“, Київ, 1908, ц. 2 карб. З його драматичних творів поручаємо „Не судилось“, „В темряві“ й його історичні драми (див. вище). Тим, що займають ся по селах аматорськими виставами, подаємо до відома, що драматичні твори Старицького (з літературного боку неважні, по більшій часті перерібки з інших письменників: Мирного, Левичького, Олександрова, Гоголя) вийшли в трьох томах, то в Москві, то в Києві, по 2 карб. за том. Для тих же театрів поручаємо драматичні твори М а р к а К р о п и в н и ц ь к о г о (1841—1910), які вийшли

*) Ще краще можна дізнати ся про те з його друкованної „Переписки з Павликом від 1876—1895 р.“ в сімох томах, Чернівці, 1910—1911, ціна за том 250 К, з „Листів до Івана Франка й інших“, Львів, 1908, ц. 440 К, з „Переписки з Огуневським“, Львів, 1905, ціна 3 К. Крім того кожний повинен би прочитати: „Собраніє політичських сочиненій“, Париж, 1905—1906, ц. 18 К, та зазнайомити ся з його популярними книжечками, напр. „Рай і поступ“, „Листи на наддніпрянську Україну“, „Швайцарська республіка“ і т. ин.

в Харкові в трьох томах (друге видання першого тому вийшло в Полтаві), по 1·50 карб. за том. З літературного боку мають вагу тільки такі драми: „Глитай“, „Зайдиголова“, та почасти „Дай серцеві волю, заведе в неволю“ й „По ревізії“ і їх треба-б прочитати. Зате обовязково кождий повинен познайомити ся з усіма творами найбільшого українського драматурга Івана Тобілевича-Карпенка Карого (1845—1907). Вони вийшли в Одесі й Полтаві в п'ятих томах (другим виданням I і II том у Києві), ціна по 1·50 карб. до 2 карб. за том. У першій томі містить ся огляд життя й діяльності письменника. Поодинокі драми Тобілевича можна набути й окремо по 20 коп. за твір (Безталанна, Бондарівна, Бурлака, Мартин Боруля, Розумний і дурень, Сто тисяч, Хазяїн і т. ин.). Є ще й окреме видання „Суєти“ (Г. Н. в Коломиї) та воно дуже недбале, коректа погана, цілі розмови повипускані.

Так само кождий повинен познайомити ся з творами основника українського роману, визначного українського повістяря Івана Нечуя-Левицького (1838—1918), твори якого вийшли досі у вісьмох томах у Києві (по більшій часті заходом Черповського) п. з. „Повісти й оповідання“, ц. по 1·50 карб. за том. З окрема поручаємо такі повісти: „Нахаба“— з життя духовенства на Правобережжі (Причепя), „Хмари“ (львівське видання 1904, ц. 4·80 К) — українська інтелігенція 60 років, „Старосвітські батюшки та матушки“ (Київ, 1905, ц. 1·20 карб.), а далі повісти з народнього життя: „Бурлака“, „Кайдашева сім'я“, „Микола Джеря“, „Баба Параска та баба Палажка“, „Рибалка Панас Круть“, „Пропащі“, „Не той став“; з попівського життя: „Поміж ворогами“, та з інтелігентних кругів: „Над Чорним морем“. Розуміть ся, що читаючи в збірнім виданні Ів. Левицького такі статі, як „Сучасна часописна мова на Україні“ й „Криве дзеркало української мови“, не треба брати собі до серця висновків автора, бо-ж вони дуже баламутні й не відповідають дійсности. І загалом ті твори, що їх автор пише у новітших часах (напр. цілий сьомий том) не виявляють ні тої свіжости думок, ні такого таланту, як давніше.

І твори Панааса Мирного (прибране імя) не повинні бути нам чужими. Він же найбільший сучасний повістяр-психолог, який обурюєть ся проти сучасного ладу та його несправедливости, й найліпший знавець мови поміж живучими письменниками. Його твори вийшли в Києві заходом видавництва „Вік“, поки-що в трьох томах, по 1·50

карб. за том. Є ще й львівське видання його оповідань під заг. „Серед степів“, ц. 3 К. Кождий повинен прочитати отєї повісти Мирного: великий соціяльний роман „Хиба ревуть воли, як ясла повні“ (Пропаща сила), „Лихі люди“ (Львів, 1900, ц. 1.40 К), образ з тюрми, з життя революціонерів-інтелігентів, „Лихий попутав“ (Львів, 1901, ц. 40 сот.), „Лихо давне й сьогочасне“, — за кріпацтва й по його скасуванню, „Пяниця“, „Казка про правду та кривду“.

Розумієть ся, що не може бути ніодного з нас, що не пізнав би І в а н а Ф р а н к а (1856—1916*). Всі ми повинні знати його вірші-збірники: „З вершин і низин“, Львів, 1893, ц. 3 К, „Зівяле листе“, львівське видання з 1896, ціна 1 К, київське, 1911, ц. 50 коп., „Мій Ізмарад“ (нове видання п. з. „Давне й нове“), Львів, 1901, ц. 3.40 К, „Із двів журби“, Львів, 1900, ц. 2 К, „Semper tiro“, Львів, ц. 1.60 К; поеми: „Поеми“, Львів, 1889, ц. 1.60 К, „Панські жарти“, Львів, 1911, ц. 90 сот., „Мойсей“, друге видання, Львів, 1913, ціна 60 сот.; оповідання: „В поті чола“, збірник творів, т. I—III, Київ, 1903—1905, ц. 65 коп. за томик, а далі „Батьківщина“, Київ, 1911, ц. 40 коп., „Малий Мирон“, Львів, 1902, ц. 2 К, бориславські оповідання: „Полуйка“, Львів, 1899, ц. 1.40 К, „Маніпулянтка“, Львів, 1906, ц. 2 К, „Місія, чума і т. ин.“, сатиричні нариси, Львів, 1906, ц. 2.80 К, „Добрий заробок“, Львів, 1902, ц. 2 К, „З бурливих літ“, Львів, 1902 ц. 2 К, „На лоні природи“, Львів, 1905, ціна 3.60 К, „Панталаха“, Львів, 1905, ц. 2 К — всі з життя робочого народу: селян, робітників, півінтелігентів і т. ин.; повісти: „Петрії й Довбушуки“, Чернівці, 1913, ціна 2 К, „Основи суспільности“ (Житє і Слово, річник 1896—1897), „Для домашнього огнища“, Львів, 1897, ціна 1 К, „Voа constrictor“ (вуж даву), з бориславського життя, Львів, 1907, ц. 2.20 К, „Перехресні стежки“, з життя галицької інтелігенції, Львів, 1899, ц. 3 К, „Великий Шум“, з 40 років XIX ст. в Галичині, Київ, 1908, ц. 50 коп.; драми: „Украдене щастє“, Київ, 1909, ц. 20 коп., „Учитель“, Київ, 1911, ц. 30 коп., „Майстер Черняк“, Львів, 1902, ц. 50 сот., „Будка ч. 27“, Львів, 1902, ц. 50 сот.

Збірне видання творів Франка почало виходити у Львові 1902 р., але припинило ся на шостім томі. Се найважнійші твори, котрі кождий повинен обовязково прочитати**).

*) Життєписні замітки дає книжечка М. Возняка, видана Союзом визволення України п. з. „Пам'яті Івана Франка“, Відень, 1916, ц. 2 К.

**) Щоб зрозуміти сяк-так діяльність Франка та його значінє, радимо перечитати твір Єфремова „Співець боротьби і контрастів“, Київ, 1913, ц. 75 коп.

Як у кого з вас є діти, то давайте їм читати Франкові казки: „Абу Касимові капці“, Львів, 1902, ц. 60 сот., „Без праці“, Київ, 1904, ц. 15 коп., „Коли ще звірі говорили“, Львів, 1903, ц. 80 сот., „Пригоди Дон Кіхота“ з малюнками, Львів, 1899, ц. 80 сот., „Лис Микита“, з малюнками, Київ, 1911, ц. 40 коп. Се всі такі „діточі“ твори, що не завадить і старшим їх прочитати, такі вони гарні. Є ще й політичні казки, з якими варто також познайомити ся, напр. „Коваль Басім“, Львів, 1901, ц. 1.60 К, „Сім казок“, Львів, 1900, ц. 1.40 К.

Хоч Михайло Павлик (1853—1915) займав ся більш громадською й науковою роботою, все-таки його „Оповідання“ (Чернівці, 1909, ц. 2.50 К) дають досить гарний образ тих часів, коли виступили галицькі радикали й почали боротьбу проти давніх поглядів.

З поетичних творів Олени Пчілки (1852) доволі прочитати те, що містить у собі „Українська Муза“. Її оповідання вийшли в Києві трьома книжечками, ц. по 20 коп.; оповідання цікаві й писані гарною мовою, головню так звані рідвяні (Забавний вечір). Те саме відносить ся до таких письменників, як К. Білиловський (У. М., ст. 463—474), Ів. Манджура (Вік, т. I, 308—322), В. Масляк (У. М., ст. 474—480), Юлія Шнайдер (У. М., ст. 508—514), А. Бобенко (Вік, т. I, ст. 375—380), Мусії Кононенко (У. М., ст. 532—244), хоч варто було б прочитати в цілости повісти того останнього: „На селі“, Львів, 1898, ц. 1.20 К, „Між народ“, Львів, 1894, ц. 40 сот. і його баладу „Княгиня Кобзарь“, Київ, 1893; цікаве також його оповідання „Візник“ ЛНВ, 1913*).

З письменників-вісімдесятиків велике виховуюче значіння має письменник громадянин Борис Грінченко (1863—1910), а передусім його повісти: „Соняшний промінь“ Київ, 1906, ц. 80 коп. і „На роздутьті“, Київ, 1907, ц. 80 коп. Гарні також його дві інші повісти: „Серед темної ночі“ й „Під тихими вербами“, Київ, 1910, ц. по 80 коп.; але ж літературне значіння Грінченка в його чудових оповіданнях („Писання“, т. II, Київ, 1905, ц. 1.50 карб. — найкращі: Сестричка Галя, Сама зовсім сама, Хатка в балці, Сам собі пан, Каторжник). Є ще й галицькі видання того самого автора в трьох томах (I—III, Львів, 1892, ц. по 1 К за том). Збірник віршів Грінченка вийшов у Києві, 1903 („Писання“).

*) Літературно-Науковий Вістник.

т. I, ц. 1.50 карб.). Драматичні твори вийшли в двох томах у Києві, 1909, ц. по 80 коп. за том; звертаємо увагу на драму „На новий шлях“. З книжок для дітей радимо Грінченкові „Народні казки“, Київ, 1910, ц. 65 коп. (Бібліотека Молодість), „Байки віршем“, Київ, 1911, ц. 40 коп., „Книга казок віршом“, Львів, 1894, ц. 1.20 К., „Чудова дівчина“, виданне катеринославської „Просвіти“, Київ, 1813, ц. 35 коп. Через те, що Грінченко й сім'я його добрі знавці української народньої мови, то з їх творів можна вивчити ся рідного слова; тому й радимо читати і його і його жінки та доньки переклади з європейських новітших письменників, напр. Шіллера, Гавптмана, Зудермана, Метерлінка, Сарду, Мірбо, Марка Твена, Андерсена і ин., ц. кожної книжечки 30 коп. Хто займаєть ся справою української школи, той знайде у Грінченка про се багато книжок, напр. „На безпросвітномъ пути“, Київ, 1908, ц. 25 коп., „Якої нам треба школи“ і ин.

З оповідних творів Трохима Зіньківського (1861—1891) доволі прочитати оповідання „Кудю йти“ (Вік, т. III). Твори-ж публіцистичної натури, з якими варто познайомити ся, вийшли в двох книжках у Львові, 1893—1896, ц. по 1 К за книжку. Передусім цінна передмова до I тому.

З письменників т. зв. реалістів, що виступили у вісімдесятих роках, заслуговують отсі автори, щоб з ними добре познайомити ся:

Дмитро Маркович (1848), талановитий оповідач, на жаль мало пише; кращі оповідання: „На вовчому хуторі“, „У найми“, збірник „По степах та хуторах“, Київ, 1908, ціна 65 коп.; цікаві оповідання в ЛНВ, як напр. „Замах на вбивство жінки“, „З давно минулого“, 1913.

Володимир Самійленко (1863), ліричний поет, а передусім талановитий, хоч неїдкий сатирик — збірник віршів „Україні“, Львів, 1906, ц. 2 К (кращі сатири: „Горе поета“, „На печі“, „Патріота Іван“, „Ельдорадо“, „Воссодинений Галичанин“).

Тимохвій Бордуляк (оповідач): „Оповідання з галицького життя“, Київ, 1903, ц. 75 коп. (кращі оповідання: Дай, Боже, здоров'я корові, Бідний жидок Ратиця, Іван Бразилієць).

Агафангел Кримський (поет і повістяр), вірші: „Пальмове гилля“, часть I і II, Москва 1902, 1908, ціна 90 коп. за обидва томики — екзотичні вірші десь з сходу; опо-

видання: „Із повісток та ескізів“, Звенигородка, 1904, ц. 50 коп. (львівське видання, 1905, ц. 1·20 К.)—два світи: нервові, напів ненормальні інтелігенти й „грубошкурі“ селюхи та міщухи; велике вражіння робить оповідання „Не порозуміють ся“. Є ще в нього „Бейруцькі оповідання“, Київ, 1906, ціна 25 коп., і повість „Андрій Лаговський“, Львів, 1905, ц. 3 К, щось немов докінчене початого в „Ескізах“. Багато критиків добачувало в „Лаговському“ самого автора.

Наталія Кобринська (1855), оповідачка, що в своїх писаннях стараєть ся проводити поступові ідеї під впливом Франка й Драгоманова—збірки: „Дух часу“, Львів, 1899, ц. 1·60 К, „Ядзя й Катруся“, Львів, 1904, ц. 1·80 К (звертаємо увагу на оповідання „Виборець“).

Осип Маковей (1867), ліричний поет з легкою за-краскою іронії й оповідач-гуморист. Гарний вибір його віршів подає У. М., ст. 599—611, оповідання появили ся двома збірками: „Наші знайомі“, Львів, 1901, ц. 2·40 К й „Оповідання“, Львів, 1904, ц. 3 К (звертаємо увагу на оповідання з міщанського життя: „Клопоти Савчихи“ й на оповідання „Вуйко Дорко“). Зовсім инша повість „Заліссе“ (Коломия, Галицька Накладня, ц. 1·80 К), в ній Маковей стараєть ся дати образ сучасного галицького села з його відносинами до поміщика, попа, з впливом попа на село і т. ин.

З оповідань Степана Ковалева (1848) треба прочитати — автор пише дуже тяжкою й нечистою мовою — передусім так звані бориславські й дрогибицькі оповідання: „Ройтів шиб“, „Безконечний швіндель“, „Дезертир“, „Дрогобицький найда“. Збірним виданням виходять твори Ковалева у В. С. (Дезертир, Громадські промисловці, Риболови, Похресник, ц. томика 1·60 К).

З повістей Андрія Чайківського (1857) треба познайомити ся з тими, що в них малюєть ся життя т. зв. дрібної або ходячкової шляхти, напр. „Олюнька“, „В чужім гнізді“, „Образ гонору“. З инших повістей варто прочитати: „Своїми силами“, Львів, 1904, ц. 3 К і „З ласки родини“, образ життя галицько-української інтелігенції, Чернівці, 1911, ц. 3 К, цікаві також його „Оповідання“, Львів, 1904, ц. 2 К. Для дітей і селян поручаємо його історичні повістки: „За сестрою“, „Віддячив ся“, „Козача пімста“.

Пошівське життя з кінця 70 років у Галичині змальоване в повістях Володимира Барвінського, основника часописи „Діло“ (1850—1883) „Скошений цвіт“, Г. Н., ц. 1·20 К, „Сонні Мари“. Цікаві картинки з галицького

життя подає Наталь Вахнянин („Оповідання й гуморески“, Львів, 1890, ц. 2 К).

З комедій Григорія Цеглинського (1853—1912) варто прочитати: „Шляхта Ходачкова“, Львів, 1911, ц. 70 сот., „Соколики“ Львів, 1911, ц. 70 сот., „Тато на заручинах“, Львів, 1890, ц. 26 сот. Хоч сі комедії цікаві більш для Галичан, не завадить прочитати їх і навіть виставити й на державній Україні. Се ще більш можна сказати про його комедію з життя галицьких богословів: „Арїонавти“, Львів, 1898, ц. 1 К і маленьку комедію, образок з галицьких виборів: „Лихий день“, Львів, 1899, ц. 26 сот.

З повістей Дмитра Яворницького (1857) читайте „У бурсу“, Катеринослав, 1911, та „Поміж панами“, малюнки з життя, Катеринослав, 1911, ц. 1·50 карб. Інші його повісти: „Де люди, там і лихо“, Катеринослав, 1911, „Наша доля, Божа воля“, Київ, 1901, ц. 90 коп., як загалом усі, дуже балакучі й нудьгу наводять.

У Вячеслава Потапенка (1863) є дуже гарне переселенське оповідання: „На нові гнізда“. Гарне й оповідання „Чабан“ (Вік, III, стор. 178—199). Обовязково треба нам запізнати ся з ліричними віршами Павла Грабовського (1864—1902), сибірського засланця. Невеличкі його збірнички віршів, повних безмежного смутки й туги, появили ся у Львові („З півночі“, 1896, ц. 40 сот., „Пролісок“, 1894, ц. 40 сот.).

Так само всім нам треба познайомити ся з усіма творами Лесі Українки (1872—1913), з віршами, повними любови до життя й боротьби—збірники: „На крилах пісень“, Київ, 1904, ц. 1·50 карб., „Думи й мрії“, Львів, 1899, ціна 1·50 К, „Відгуки“, Чернівці, ц. 1 К, „Лісова пісня“, незрівняна драматична поема, якій може нема рівної в європейським письменстві, з поліських вірувань, Київ, 1914, ц. 50 коп.)—і з драмами. Деякі поміщені в „Творах“, кн. перша, Київ, 1911, ц. 1·20 карб., інші в ЛНВ: „Касандра“, т. 41, ст. 76 і 241, т. 49, ст. 481 і т. 50, ст. 3; „На полі крови“, т. 52, ст. 433; „Руфін і Пріспілля“, т. 56, ст. 3 і 193; „Камінний господар“, т. 60, ст. 3; „Адвокат Мартіян“, т. 62, ст. 397. Хоч події в тих драмах відбувають ся в давніх часах і в чужих краях, треба розуміти все й всюди наші обставини й наші відносини до своїх людей і до ворогів.

З гарних поетичних малюнків Дніпрової Чайки (прибране імя) доволі прочитати те, що містить ся в антології (Вік, III, ст. 208—218).

З нових письменників, що виступили в 90 р. і відразу звернули на себе увагу, дуже радимо прочитати в цілості передусім новеліста Михайла Коцюбинського (1864—1913), великого мистця слова, справжнього артиста (перекладений цілий на російську мову). Твори його почали виходити в Києві, але ми радимо читати Коцюбинського в львівськiм виданні, бо воно повне, нешматована цензурою. Ось збірники його оповідань: „В путях шайтана“, Львів, 1899, ц. 1.60 К, „По людському“, бесарабські оповідання, Львів, 1900, ціна 2 К, „Поединок“, Львів, 1903, ц. 2 К, „У грішний світ“, Львів, 1905, ц. 2 К, „З глибини“, Львів, 1909, ціна 1.50 К, а далі: „Дебют“, Петербург, 1911, ц. 80 коп. і „Тіни забутих предків“, Київ, 1913, ціна 65 коп. Всі ці оповідання роблять величезне вражіння, дають під час читання насолоду й лишують у душі нестертий слід, але передусім отсі: „Сон“, „Подарунок на іменини“, „На камені“, „Фата-моргана“, зокрема-ж „Тіни забутих предків“, образки з життя Гуцулів, ще й досі напів поган у своїм світогляді! Якоюсь давниною, старістю віє від сього оповідання!

Гарна оповідачка є й Любов Яновська (1861), авторка „Оповідань“, Київ, 1905, ц. 75 коп. (звертаємо увагу на оповідання „Смерть Макарихи“), „Дрібних оповідань“, Київ, 1911, і повісти „Городянка“, Київ, 1905, ціна 50 коп. З численних її драм найбільшу вартість мають: „Дзвін до церкви скликає, та сам у ній не буває“, Київ, 1907, ц. 15 коп., „Людське щастє“, Київ, 1909, ціна 35 коп., „Noli me tangere“ (Не займай мене), Київ, 1910, ц. 40 коп., „У передосвітньому тумані“, Київ, 1908, ц. 15 коп.

Своїми віршами звертає на себе увагу Микола Чернявський (1867)—гарний вибір у анталогії У. М. (збірник віршів „Зорі“ вийшов у Києві, 1903, ц. 65 коп.) Гарні його оповідання вийшли збірником п. з. „Богові невідомому“ у Києві, 1913, ц. 70 коп. (найкращі: „Смерть переможцем“ і „Темрява“). З повістей радимо прочитати: „Весняна повідь“, Київ, 1906, ц. 40 коп.

Талановиті образки з життя наших селян, трохи песимістичні та холодні й темні, дає Грицько Григоренко (приbrane імя) у збірнику п. з. „Наші люди на селі“, Юрієв, 1897, ц. 80 коп. Авторка пише дуже мало (в 1913 р. дала нове цікаве оповідання „І чого вони з нього сміють ся“ в збірнику „Арго“, Київ, 1914). Зате якоюсь добрістю, лагідністю та сердечністю віє з нарисів Модеста Левицького

(1856), які вийшли у Києві, 1907 (Оповідання), ц. 65 коп.; з особна треба піднести його оповідання: „Щастє Пейсаха Лейдермана“, „Злочинниця“, „Забув“, Союзник і Союзниця“, Київ, 1912, ц. по 8 коп. і маленькі гумористичні образки „В суді“ під прибраним іменем Виборний Макогоненко.

З повістей і оповідань Володимира Леонтовича (Левенка, 1866) варто прочитати повість з життя нашого повіства „Per pedes apostolorum“ (Ногами апостолів), Львів, 1896, ц. 60 сот., повість „Пани й люди“, Львів, 1893, ціна 1.60 К, але передусім дуже цікаву збірку оповідань п. з. „Старе й нове“, Київ, 1913, ц. 75 коп., Леонтович письменник тенденційний, мова в нього, головно в повістях, доволі тяжка.

З творами так званої підгірської трійці, яка незвичайно тонко підмічає життя українського народу на галицькім Підгіррі, повинен український читач познайомити ся в цілості. Се по більшій часті коротенькі образочки, темні, дуже темні, але що вже змайструють, все виходить дуже гарно. Сюди належить Василь Стефаник (1871) збірки його оповідань: „Дорога“, Львів, 1901, ціна 1.60 К й „Моє слово“, Львів, 1905, ц. 4 К. Для читача, який не дуже ще познайомлений з повним скарбом української мови, радимо петербурзьке видання творів Стефаника з 1905 р., ц. 70 коп., бо в тім виданню всі підгірські нарічеві слова й вимова заступлені літературною мовою. Звертаємо передусім увагу на оповідання: „Кам'яний хрест“, „Клинові листки“, „Мамин синок“, „Катруся“, „Стратив ся“, „Виводили з села“. Десь Мартович (1871—1916)—збірники: „Нечитальник“, Львів, 1900, ц. 1.60 К, „Хитрий Панько“, Львів, 1903, ц. 1.50 К, „Стрибожий дарунок“, Львів, 1905, ц. 1.20 К, „Війт“, Львів, 1907, ц. 8 сот. Велике вражінне робить оповідання „Мужицька смерть“. Розмови в оповіданнях Мартовича йдуть часто в підгірськім діалекті, тому просимо дуже уважно читати сі оповідання. Те саме відносить ся й до третього письменника, Івана Семанюка (1874), оповідання якого вийшли в Чернівцях п. з. „Карби“, ц. 60 сот. (підгірські слова пояснені під стрічками); кращі оповідання: „Зведениця“, „На Боже“, „Св. Николай у гарті“, „Хиба даруймо воду“, „Злодія зловили“.

З оповідачів, що виступили при кінці 90 років, варто прочитати дуже талановитого Ярослава Окуневського, автора описів подорожей по світі; його „Листи з чужини“ (Ч. I, Чернівці, 1898 і Ч. II, Львів, 1902, ц. по 4 К за том)

повинен би прочитати кожний, бо вони цікаві самі собою й дуже гарно написані. Цікаві ще: Вячеслав Будзинівський („Оповідання“, Чернівці, 1897, п. 60 сот., „Серце“, Львів, 1907, п. 1 К), „Як чоловік зійшов на пана“, Чернівці, 1897, п. 1 К), Денис Лукіянович (повісти: „За Кадильну“, Львів, 1902, п. 3 К, і „Від кривди“, Львів, 1904, п. 2 К), Грицько Коваленко („Жарти життя“, Київ, 1911, п. 1 карб.), О. Катренко („Пан Природа“, Львів, 1901, п. 1·40 К), В. Кравченко („Буденне життя“, Львів, 1902, п. 3 К) й Євгенія Ярошинська (цікава її повість „Перекинчики“ з життя буковинських перевертнів, що ставали Румунами з українських селян — на жаль писана тяжкою мовою — Львів, 1904, п. 2·60 К). Із інших оповідачів назвемо Сильвестра Яричевського (На хвилях життя, Чернівці, 1903, п. 50 сот.), автора кількох збірничків віршів (гл. У. М. — збірнички: Пестрі згуки, Чернівці, 1904, п. 2·30 К, Горемир, Ангел-убийник). Із поетів вибиваєть ся відразу та за скорою смертю замовкає дуже талановитий Олександр Козловський („Мирти й кипариси“, Львів, 1905, п. 90 сот.), та звертає на себе увагу блискучою формою Василь Щурат (вибір з його віршів: „Вибір пісень“, Львів, 1909, ціна 2 К), найліпший український перекладчик, який збагатив нашу літературу дуже гарними перекладами з європейських поетів (Горацій, Словацький, Слово о полку, Пісня про Ролянда — збірник: Поезія XIX в., Ч. I, Львів, 1903, п. 1 К). Інші поети: Іван Стещенко (1873—1918) перекладчик латинського поета Овідія (збірки віршів: „Степові мотиви“, Київ, 1901, п. 30 коп.), Людмила Старицька-Черняхівська (род. 1868, гл. У. М.), яка останніми часами дуже успішно виступає як письменниця драматична („Апій Клявдій“ ЛНВ., т. 47, „Крила“ ЛНВ., т. 64, „Гетьман Дорошенко“), Одарка Романова (гл. У. М.) й інші.

Із українських модерністів треба нам зазнайомити ся із Ольгою Кобилянською, Михайлом Яцковим і Гнатом Хоткевичем.

Кращі твори Ольги Кобилянської (род. 1865) такі: новелі „Природа“, Чернівці, 1897, п. 60 сот., „Мелянхолійний валець“, Коломия, Г. Н., 1912, п. 30 сот., „Некультурна“, Чернівці, 1907, п. 60 сот., „Битва“ (у збірнику новель п. з. „Покора“, Львів, 1909, п. 1·40 К); повісти: „Земля“ (Г. Н. в Коломії, 1904, п. 3·60 К), „За ситуаціями“ [Українська Хата 1913 і 1914]. Другий збірник її нарисів

і новель: „До світа“, Львів, 1905, ц. 2·40 К. Кобилянська, вихована на новій німецькій і скандинавській літературі, любить тонко розбирати душевні переживання й запускаєть ся в символістику. Передусім цікавить її жінка, за самотійність якої бореть ся в творах „Царівна“, „Людина“ і т. д. На жаль мова її не зовсім чиста, складня подекуди зовсім чужа.

Ще більшою символістикою, що подекуди й не розбереш, що автор хоче сказати, визначають ся деякі твори Михайла Яцкова. Та крім символістичних образів є в нього цілий ряд перл-образків із сучасного життя Галичини. Збірники його новель такі: „В царстві сатани“, Львів, 1900, ц. 1·60 К, „Казка про перстень“, Львів, 1907, ц. 2 К, „Чорні крила“, Львів, 1909, ц. 1·50 К, „Ададжіо консолянте“, Львів, 1912, ц. 50 сот., „Душі кланяють ся“, Львів, 1905, ц. 70 сот., „Блискавиці“, Київ, 1914, ц. 50 коп.

Харковець Гнат Хоткевич підходить також до сеї групи своїми „Поезіями в прозі“, Харків, 1902, ц. 80 коп. Велику вартість має драма його „Лихолітте“, з часів російської революції, Львів, 1906, ц. 1 К. Цікава його повість „Кам'яна душа“, писана майже ціла гуцульським діалектом, Чернівці, 1911, ц. 4 К. До модерністичного напрямку зближають ся по трохи із новітших письменників ще й Богдан Лепкий (1872) і Микола Вороний (1871). Останній видав два томики своїх ліричних віршів у Києві (1912 і 1913), вибір справді гарних, повних мелодійности поезій.

Богдан Лепкий (род, 1872) — поет і оповідач; споміж численних збірок його віршів (Листки пануть, Над рікою, Осінь, Стрічки) поручаємо вибір: „З глибини душі“, Львів, 1905, ц. 2·40 К, він Лепкого як найліпше характеризує. За те радимо більше зазнайти ся з його щирими й теплими образочками з життя галицьких селян-Подолан. Ось збірки тих оповідань: „З життя“, Львів, 1899, ц. 2·20 К, „Кара“, Львів, 1905, ц. 2·40 К, „З села“, Чернівці, 1899, ц. 80 сот., „Оповідання“, Львів, 1899, ц. 2 К.

До гуртка українських модерністів можна ще залічити Івана Липу й Катрю Гриневичеву [твори в ЛНВ].

У 1900 роках українське письменство на очах росте. Виступає цілий ряд поетів (гарний вибір із них поміщений в У. М. й туди відсилаємо товаришів): В. Пачовський (збірка талановитих любовних віршів: „Розсипані перли“, Львів, 1901, р. 2 К., інші збірки з нахилом до філософования й модернізму слабші, так само як трагедія: „Сон української ночі“, Львів, 1903, ц. 3·80 К). П. Кар-

манський поет вічного смутку (збірки „Ой, люді смутку“, Львів, 1906, ц. 1·20 К, „Плиєм по морі тьми“, Львів, 1909, ц. 2 К), С. Чарнецький („В годині сумерку“, Львів, 1908, ц. 1 К), М. Жук („Співи землі“, Чернігів, 1912, ц. 60 коп.), Олекса Коваленко („Золотий засів“, Київ, 1910, ц. 80 коп., і т. д.), Христя Алчевська („Вишневий цвіт“, Харків, 1912, ц. 80 коп. і т. д.), Филип Капельгородський („Відгуки життя“, Київ, 1907, ц. 40 коп.), Микита Шаповал (псевдонім Сріблянський, збірки: „Сни віри“, Харків, 1908, ц. 80 коп., „Самотність“, Київ, 1910, ц. 75 коп.), Остап Грицай, „Утеча Перхуна“, Краків, 1911, ц. 1·20 К), Михайло Гаврилко („На румовищах“, Краків, 1910, ц. 2 К), Мелетій Кичура („Без керми“, Краків, 1910, ц. 2·50 К), Галя Комарівна („Починок“, Одеса, 1905, ц. 50 коп.), Б. Кернеренко „Менти натхнення“, Гуляйполе, 1910, ц. 1 карб. 50 коп.), В. Тарноградський („Барвінковий цвіт“, Київ, 1911, ц. 25 коп.), Остап Луцький („В такі хвили“, Львів, 1906, ц. 80 коп.), Микола Голубець [„Мойсей безумний“, Львів, 1913, ц. 50 сот. і т. д.], Максим Рильський [„На білих островах“, Київ, 1910, ц. 50 коп.], Омелян Карашкевич, і т. д. [інших найдете по антологіях].

Крім того росте велика скількість оповідачів і новелістів, які пробують своїх сил у різних напрямках, то добігають до старої школи реалістів, то доходять до модернізму. Сюди належать: Антін Крушельницький (оповідання: збірки „Серце“, Пролетарі“, „Світла й тіни“, „Із книги життя“ — із драм найцікавіші: „Орли“ — комедія, Львів, 1907, ц. 2·20 К, „Чоловік чести“, Коломия, 1904, ц. 1·30 К), Орест Авдикович (збірки оповідань „Моя популярність“, „Петлі“, „Поезія і проза“), Пахаревський (гарна третя збірка оповідань, Київ, 1912, ц. 50 коп.), Наталя Романович (оповідання, порозкидані по всіх журналах, головнo в ЛНВ.), Архип Тисленко (дуже гарні народні оповідання: „З книги життя“), Юрій Кміт (оповідання з бойківського життя), Микола Дерлиця (Композитор, Львів, 1904, ц. 2 К), В. Бирчак, Васьківський (оповідання: „До ґрунту“, але передусім; Самотний, із збірки: До ґрунту, Київ, 1912, ц. 1 карб.), П. Барвінський (Нариси, Полтава, 1907, ц. 1 карб.), Надія Кибальчич (по різних книжках ЛНВ, прибране імя Н. Полтавка), Осадчий (На грані ХХ стол. ч. I і II Київ,

1911 і 13 ц. по 60 коп.), Будяк (Записки вчителя, ЛНВ, 1912, — збірник віршів: Буруни, Київ, 1910, ц. 80 коп.), С. Васильченко (Ескізи, Київ, 1911,) і т. д.

Але ж із цілого сього ряду нових письменників звертають на себе особливу увагу тільки пять, які відразу вибивають ся на верх своїм талантом: Винниченко, Олесь, Філянський, Чупринка й Черкасенко.

Володимир Винниченко (род. 1880), дуже плодотивий і незвичайно гарний оповідач і драматург, оборонець бідних і покривджених, малює в своїх оповіданнях образки незавидної долі всіх тих, що борються ся за краще житте, а в драмах і повістях виступає з цікавими питаннями та своєрідними поглядами на мораль (про неї є особна його книжка: Про мораль пануючих і мораль пригнічених, Львів, ц. 1 К). Революційна боротьба й життя українських революціонерів — також улюблені його теми (письменник сам революціонер і багато потерпів за революційну роботу). Його оповідань і повістей налічували до війни шість томів (під час війни вийшли два нові томи); виданням їх займають ся видавництва: „Вік“ і „Дзвін“ у Києві, ц. кожного тому від 80 коп. до 1.50 карб. Є ще й львівське видання (ц. 3 К) його оповідань, із якого конче треба прочитати велику повість: „Боротьба“. — Із артистичного боку найбільшу вагу має третій том оповідань Винниченка (Київ, 1910, ц. 80 коп., головно оповідання: „Момент“, „Зіна“, „Купля“). Але ж бо й велике вражіння лишають по собі: „Контрасти“, „Голота“ (у збірнику: „Краса й сила“, Київ, 1906, ц. 1.50 карб.), „Хведько Халамидник“ [том V, Київ, 1913, ц. 1 карб.], „Хто ворог“, „На пристані“ [Дрібні оповідання Київ, 1907, ц. 60 коп.], „Кузь та Грицунь“ „Таємна пригода“ [Книжка IV, Київ, 1912, ц. 1.20 карб.]. Менше вражіння робить повість „Рівновага“ [Твори том VI, ц. 1.20 карб.]. Із драм радимо зазнайти ся із сими: „Базар“, ЛНВ, том 49, „Брехня“, ЛНВ, том 52, „Співочі товариства“, ЛНВ, том 53, „Чорна пантера й білий медвідь“, ЛНВ, том 54, „Натусь“ ЛНВ, том 60, „Молода кров“, комедія, Київ, 1913, ц. 50 коп. Винниченко відомий і російській публиці, бо його твори перекладені всі на російську мову.

Вірші О. Олесья [род. 1878, справжнє ім'я Кандиба] появило ся досі три збірники: „З журбою радість обнялась“ [Петербург, 1907, ц. 1.50 карб.], „Поезії, книжка друга“ [Київ, 1909, ц. 1.20 карб.], „Поезії, книжка третя“ [Київ, 1911, ц. 65 коп.]. Від часів Шевченка не було на російській

Україні такого свіжого й оригінального поета! Цікаві його драматичні картини [По дорозі в казку, Над Дніпром, Що року, Осінь], які також треба прочитати.

Своїми гарними образами вражають вірші Миколи Філянського (Лірика, том I, 1906, ц. 1·20 карб. і „Calendarium“, Москва, 1911, ц. 75 коп.) і Грицька Чупринки (род. 1878), який кохаєть ся в музиці слова, за те часто повторяєть ся, а мелодія слів переходить у цусту деклямацію (збірки: „Огнецвіт“, „Метеор“, „Ураган“, „Сонтрава“, „Білий гарт“, „Контрасти“, „Лицарь сам“).

Спиридон Черкасенко (род. 1876, прибране ім'я Петро Стах), — драматург і поет ліричний (Осінь, Настрої міста). Із драм заслуговують на увагу його образки з шахтарського життя, а передусім чудова казка-драма: „Казка старого млина“, Київ, 1914, ц. 50 коп. (проблема така: з зростом індустрії — гине поезія).

Останніми часами письменники стали легковажити собі народній стиль, а навіть не дбати про чистоту мови (н. пр. Винниченко). Тим більш мусять нас мило вразити такі появи на літературнім полі, що нагадують нам потрохи Марка Вовчка. Сюди належать дві письменниці: М. Проскурівна (Оповідання: „Улася“, „Пані писарка“, „Од сіна до соломи“) і Сулима („Народні оповідання“, Київ, 1911, ц. 30 коп.). Про Тесленка гл. вище.

Загалом, хто цікавить ся українським письменством, мусять стежити за його розвитком, мусять читати українські літературні журнали. Перед війною було їх у Києві чотирі.

Літературно-Науковий-Вістник — місячник літератури, науки й громадського життя (Київ, Велика-Підвальна, ч. 36, кв. 8, ц. 8 карб.), „Українська Хата“ — літ.-крит. громадський місячник (Київ, вул. Ділова, ч. 4, ц. 3 карб.), „Сяйво“ — ілюстрований мистецький місячник Київ, ц. 3 карб., „Дзвін“, літературно-науково-артистичний журнал — напрямку соціалістичного — (Київ, вул. Жиланська, ч. 20, ц. 3 карб.). Варто переглянути давні річники „Зорі“, що виходила до 1898 у Львові, річник „Нової Громади“, що виходив у 1906, в Києві, ц. 6 карб., альманахи, що виходили на російській Україні до 1905: „Хвиля за хвилею“, Чернігів, 1900, ц. 1 карб. „Дубове листя“, Київ, 1893, ц. 1·50 карб., „З потоку життя“, Херсон, 1995, ц. 1 карб., „З над хмар і долин“, Одеса, 1903, ц. 1·50 карб., „На вічну пам'ять

Котляревському“, Київ, 1904, ц. 3·50 карб., „Літературний збірник на спомин Кониського“, Київ, 1903, ц. 2 карб.; по 1905: „Нова Рада“, Київ, 1908, ц. 1·50 карб., „Терновий вінок“, Київ, 1908, ц. 1·20 карб., „Арго“, Київ, 1914 ц. 50 коп. та інші.

Вже в передмові від видавництва сказано, що багато із наведених в сїм показчику творів становлять тепер бібліографічну рідкість; трапляєть ся таке навіть з творами, виданими в останнім часї. Рідкі в продажі книжки можна ще найскорше подибати в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (Ринок ч. 10) та в Союзі Визволення України у Відни, VIII., Josefstädterstraße 79, T. 6. Сїй недостачі старають ся зарадити численні видавничі товариства і спілки, по всіх головнійших центрах умового життя на державній Україні і в Галичині які поруч видавництва нових творів і підручників, дають також нові видання творів давнійших письменників.

Подасмо тут перегляд головнійших видавництв і книгарень з відки можна добувати книжки.

1. „Українсько-Руська видавнича Спілка“ у Львові, Чарнецького 24.
2. Видавнича спілка „Книгозбірня“, Київ, Хрещатик 28. Книгарня Хрещатик 25.
3. Товариство „Друкар“, Київ, Книгарня, Хрещатик 50; Філії: Ніжин, Богдана Хмельницького 6, Житомир, В. Бердичівська 33.
4. Товариство „Сїяч“, Черкаси, Олександрівська 102; Філія: Київ, Отель „Прага“ 28. В. Володимирська.
5. Видавництво „Серп і Молот“, Київ, Книгарня Хрещатик 25 (пасаж).
6. Товариство „Вернигора“, Київ, Книгарня Фундуклеївська 19.
7. Видавництво „Дзвін“, Київ, Бесарабська пл. 2.
8. Видавництво „Українська Школа“, Київ, Бесарабська пл. 2 (видає головно шкільні підручники).
9. Видавництво „Грунт“, Київ, Бульварно-Кудрявська 38.
10. Видавництво „Слово“, Катеринослав, Поліцейська вул. 59.

11. Видавництво „Стефка“, Катеринослав.
 12. Всеукр. Кооп. Видавн. Союз „Книгоспілка“, Київ, Хрещатик 4.
 13. Видавництво „Полтавської Спілки“, Полтава, ріг Стрітенської та Шевченківської вул.
 14. Видавниче Товариство „Криниця“, Київ, Книгарна Несторівська 27.
 15. Всеукр. Учит. Видавн. Тов. „Всеувито“, Київ, Вел, Володимирська 30.
 16. Видавництво „Молодик“, Київ, Просв. Відділ міністерства шляхів, Фундуклеївська 51.
 17. Видавництво Книгарні Е. Чероповського, Київ, Фундуклеївська 4.
 18. Видавництво „Шлях“, Маріїнсько-Благовіщенська 120.
 19. „Дніпросоюз“, Київ, Книгарня Воздвиженська 1.
 20. „Українська Книгарня, Київ, Безанівська 8.
 21. Крамниця „Час“, Київ, Володимирська 53.
 22. „Робітнича Книгарня“, Київ, Володимирська 16.
 23. Книгарня Е. Череповського, Київ, Фундуклеївська 4.
 24. Центральна Експедиція українського друку, Київ, Хрещатик 39.
 25. Книгарня „Україна“, Катеринослав, Озерні ряди на Проспекті 24.
 26. Книгарня „Слово“, Катеринослав, Поліцейська вул. 59.
 27. „Дніпрове Слово“, Київ, Бульварно-Кудрявська 38.
 28. Книгарня Товар. Шкільної Освіти, Київ, Миколаївська 3.
-

Y
B. J. J. J.
J. J. J. J.